

**Ministerstvo životného prostredia
Slovenskej republiky**

**20.
SPRÁVA O STAVE
ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA
SLOVENSKEJ REPUBLIKY
V ROKU 2012**

**Slovenská agentúra
životného prostredia**

MESTSKÉ A VIDIECKE ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

• PRIESTOROVÉ USPORIADANIE A FUNKČNÉ VYUŽÍVANIE ÚZEMIA

Kľúčové otázky a kľúčové zistenia

Aké sú trendy v demografickom vývoji a urbanizácii?

- V roku 2012 sa výrazne znížil prirodzený prírastok obyvateľstva. Medziročne zmeny nespôsobili zásadné odchýlky v nastúpených demografických trendoch, ktoré sa v posledných 10 rokoch prejavujú v poklese pôrodnosti a pozitívnom vývoji úmrtnosti, čo zásadne ovplyvnilo proces starnutia populácie. Slovenská populácia starne zrýchľujúcim sa tempom. V porovnaní demografického vývoja v roku 2012 s rokom 1993, bol pre rok 2012 charakteristický vyšší priemerný vek mužov aj žien a dlhšia stredná dĺžka života. Z pohľadu stupňa urbanizácie postupne klesol podiel mestského obyvateľstva na Slovensku z 56,8 % v roku 1991, na 56,2 % v roku 2000 až na súčasných 54,3 % v roku 2012.

Aký je vývoj v štruktúre plôch na Slovensku?

- V rámci vývoja štruktúry plôch v SR dochádza priebežne k prirodzenému presunu pôdy medzi poľnohospodárskymi a lesnými pozemkami (LP), pričom rok 2012 bol charakteristický ďalším ubúdaním poľnohospodárskej a ornej pôdy a nárastom LP.

Osídlenie a demografický vývoj

K 31. 12. 2012 mala SR 5 410 836 obyvateľov, z toho bolo 51,3 % žien. V roku 2012 došlo k výraznému poklesu prirodzeného prírastku obyvateľstva, ktorý dosiahol hodnotu 3 098 a bol o 5 812 osôb nižší než v roku 2011. Zahraničnou migráciou získala SR prírastok 3 416 osôb, čo je v porovnaní s minulým rokom o 450 osôb viac. Celkový prírastok obyvateľstva bol 6 514 osôb, čo je o 5 362 menej ako v roku 2011. Podľa krajov žije naďalej najviac obyvateľov v Prešovskom a najmenej v Trnavskom kraji.

V roku 2012 v demografickom vývoji SR nenastali zásadné medziročne zmeny. Slovenská populácia naďalej starne zrýchľujúcim sa tempom.

Tabuľka 82. Základné údaje o pohybe obyvateľstva v SR (2012)

Územie	Živonarodení	Zomrelí	Prírodný prírastok (úbytok)	Sťahovanie prírastok (úbytok)	Celkový prírastok (úbytok)	Počet obyvateľov (k 31. 12. 2012)
Slovenská republika	55 535	52 437	3 098	3 416	6 514	5 410 836
Bratislavský kraj	7 518	5 747	1 771	4 374	6 145	612 682
Trnavský kraj	5 273	5 443	-170	1 238	1 068	556 577
Trenčiansky kraj	5 145	5 771	-626	-401	-1 027	593 159
Nitriansky kraj	6 004	7 687	-1 683	519	-1 164	688 400
Žilinský kraj	7 208	6 469	739	-219	520	690 121
Banskobystrický kraj	6 022	7 008	-986	-652	-1 638	658 490
Prešovský kraj	9 501	6 863	2 638	-1 062	1 576	817 382
Košický kraj	8 864	7 449	1 415	-381	1 034	794 025

Poznámka: Údaje roku 2011 zohľadňujú výsledky SODB 2011

Zdroj: ŠÚ SR

Najvýraznejší pohyb obyvateľstva v SR zaznamenal Bratislavský kraj s najvyšším celkovým prírastkom 6 145 obyvateľov, pričom najvyšší prirodzený prírastok mal opäť Prešovský kraj (2 638 obyvateľov). Najvyšší celkový úbytok (-1 638 obyvateľov) mal v roku 2012, rovnako ako aj rok predtým, Banskobystrický kraj, najvyšší prirodzený úbytok mal opäť Nitriansky kraj (-1 683 obyvateľov).

Tabuľka 83. Štruktúra osídlenia v SR (k 31. 12. 2012)

Územie	Rozloha (km ²)	Počet obyvateľov na km ²	Počet samostatných obcí	Priem. počet obyvateľov na obec	Stupeň urbanizácie (%)	
					Mestské prostredie	Vidiecke prostredie
Bratislavský kraj	2 052,6	298,5	73	8 392,9	81,0	19,0
Trnavský kraj	4 146,4	134,2	251	2 217,4	47,6	52,4
Trenčiansky kraj	4 502,0	131,8	276	2 149,1	56,2	43,8
Nitriansky kraj	6 343,8	108,5	354	1 944,6	46,0	54,0
Žilinský kraj	6 808,6	101,4	315	2 190,9	49,3	50,7
Banskobystrický kraj	9 454,3	69,6	516	1 276,1	53,3	46,7
Prešovský kraj	8 973,4	91,1	665	1 229,1	47,8	52,2
Košický kraj	6 754,5	117,6	440	1 804,6	56,1	43,9
Spolu	49 035,6	110,3	2 890*	1 872,3	54,3	45,7

bez mestských častí v Bratislave (17) a v Košiciach (22)

Zdroj: ŠÚ SR

Vývojové trendy v štruktúre plôch

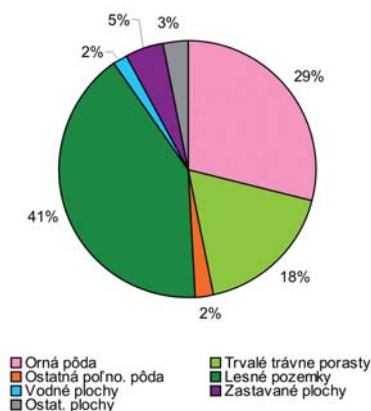
Vývoj pôdneho fondu v SR bol v roku 2012 poznačený ďalším **ubúdaním poľnohospodárskej a ornej pôdy** v prospech lesných, nepoľnohospodárskych a nelesných pozemkov a nárastom lesných pozemkov. Úbytok poľnohospodárskej pôdy v roku 2012 (-4 841 ha) je oproti roku 2011 (-3 479 ha) väčší o 1 362 ha. Úbytok ornej pôdy v roku 2012 (-1 914 ha) je oproti roku 2011 (-980 ha) väčší o 934 ha. Prírastok lesných pozemkov v roku 2012 (1 723 ha) je oproti roku 2011 (1 086 ha) väčší 637 ha.

Tabuľka 84. Úhrnné druhy pozemkov podľa krajov k 31. 12. 2012 (ha)

Kraj	Orná pôda	Chmelnice	Vínice	Záhrady	Ovocné sady	Trvalé trávne porasty	Poľnoh. pôda	Lesné pozemky	Vodné plochy	Zastavané plochy	Ostatné plochy	Celková výmera
BA	72 553	-	4 504	4 587	781	9 236	91 661	75 121	5 820	16 434	16 228	205 263
TT	259 583	126	4 189	8 354	2 462	14 822	289 537	65 249	15 773	28 979	15 102	414 639
TN	97 298	352	83	8 120	2 524	75 287	183 665	221 776	6 374	23 761	14 622	450 197
NR	405 478	37	11 914	14 108	4 900	30 369	466 805	96 613	15 735	38 099	17 127	634 379
ZA	60 701	-	-	6 044	395	176 851	243 990	380 648	12 816	25 783	17 622	680 859
BB	165 516	-	3 324	11 032	1 848	232 239	413 959	464 487	7 988	33 552	25 445	945 431
PO	148 691	-	23	10 820	1 926	219 434	380 895	442 159	13 932	31 838	28 514	897 337
KE	203 918	-	2 926	13 504	2 024	113 086	335 458	268 007	16 328	34 155	21 503	675 451
Spolu	1 413 739	515	26 964	76 568	16 861	871 324	2 405 971	2 014 059	94 764	232 599	156 163	4 903 557

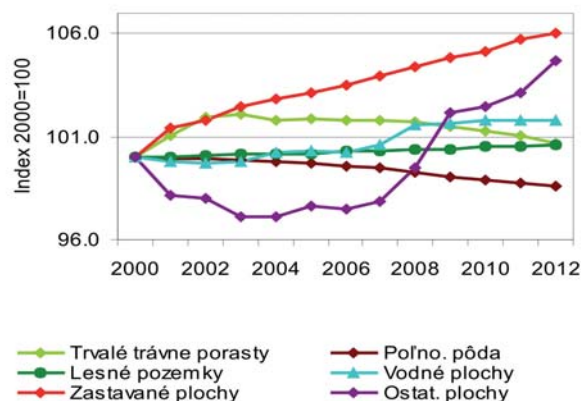
Zdroj: ÚGKK SR

Graf 50. Štruktúra plôch v roku 2012

Zdroj: ÚGKK SR

Graf 51. Indexový vývoj v štruktúre plôch

Zdroj: ÚGKK SR

Územné plánovanie

V roku 2010 bol ukončený proces obstarania aktualizácie Koncepcie územného rozvoja Slovenska 2001 (KURS 2001) podľa zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov.

Na úrovni regiónov majú všetky samosprávne kraje platné územné plány, ktoré podľa potreby priebežne aktualizujú v súlade s ustanoveniami stavebného zákona.

Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR podporuje od roku 2006 každoročne obce poskytovaním dotácií na spracovanie územnoplánovacích dokumentácií (ÚPD) obcí podľa zákona č. 226/2011 Z. z. o poskytovaní dotácií na spracovanie územnoplánovacej dokumentácie obcí.

Počet obcí, ktorým bola poskytnutá dotácia je nasledovný:			
• rok 2006	celkom 1 mil. Sk	(33 194 eur)	7 obcí
• rok 2007	celkom 1,9 mil. Sk	(63 068 eur)	16 obcí
• rok 2008	celkom 7 mil. Sk	(232 357 eur)	32 obcí
• rok 2009	celkom 7 mil. Sk	(232 357 eur)	36 obcí
• rok 2010	celkom	170 000 eur	24 obcí
• rok 2011	celkom	364 267 eur	45 obcí
• rok 2012	celkom	468 398 eur	103 obcí

Tabuľka 85. Stav územnoplánovacej dokumentácie podľa jednotlivých krajov

Kraj	Celkový počet obcí	Počet schválených územných plánov obcí a miest, ich zmien a doplnkov						
		2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bratislavský	73	7	14	12	13	10	15	4
Trnavský	251	20	41	65	56	40	27	27
Trenčiansky	276	11	18	28	12	16	18	21
Nitriansky	354	15	19	31	20	18	9	31
Banskobystrický	516	8	7	18	10	10	7	33
Žilinský	315	29	24	29	40	37	26	28
Prešovský	665	10	25	50	59	34	53	73
Košický	440	11	36	46	53	32	30	46
Spolu	2 890	111	184	279	263	197	185	263

Zdroj: MDVRR SR

• VIDIECKE ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

Kľúčové otázky a kľúčové zistenia

Ako je zabezpečená starostlivosť o vidiecke životné prostredie?

- Zo všetkých sídel SR je 95,2 % dedín, pričom podiel obyvateľstva na vidieku predstavuje 45,7 %.
- V roku 2012 sa realizoval už 15. cyklus Programu obnovy dediny, v rámci ktorého boli pridelené dotácie v celkovej výške 459 377,38 eur pre 122 subjektov. Na súťaži o Európsku cenu obnovy dediny v roku 2012 SR reprezentovala obec Oravská Lesná, víťaz národnej súťaže Dedina roka 2011. Oravská Lesná zanechala veľmi dobrý dojem a odniesla si Európsku cenu obnovy dediny za mimoriadne výkony v jednotlivých oblastiach obnovy dediny.

Starostlivosť o vidiecke životné prostredie

Prírodné podmienky predurčujú SR k tomu, že časť obyvateľstva je a bude viazaná na vidiecke prostredie. Z 2 890 sídel je 2 752 dedín, t. j. 95,2 % a 138 miest, t. j. 4,8 %. Pomer medzi počtom obyvateľov v meste a na vidieku je 54,3:45,7 %.

• Program obnovy dediny

Program obnovy dediny (POD) počas svojho 15-ročného fungovania preukázal, že je jedným z obľúbených a úspešných nástrojov rozvoja vidieka v štátoch vyspelej Európy, ktorý aplikujú štáty a regióny združené v Európskom pracovnom spoločenstve pre obnovu dediny a rozvoj vidieka už viac ako 20 rokov. SR je členom tohto Spoločenstva prostredníctvom rezortu životného prostredia od roku 1997 a od roku 1998 sa realizuje tento program aj v SR.

POD je postavený na procese osvetvy a propagácie jeho cieľov, poradenstva v oblasti obnovy hmotného, prírodného a duchovného prostredia vo väzbe na programovacie a plánovacie procesy a monitoringu záujmu obcí, ako aj na propagácii pozitívnych príkladov realizácie prostredníctvom Školy obnovy dediny. Uvedené aktivity zabezpečuje v zmysle uznesenia vlády SR č. 222/1997 v rámci svojej štatutárnej činnosti SAŽP, ktorá je poverená aj administráciou celého programu (spracovanie žiadostí, formálna kontrola, komunikácia so žiadateľmi, finančné zúčtovanie), hodnotením projektových žiadostí, organizovaním národnej súťaže Dedina roka a oficiálnym zastupovaním rezortu životného prostredia v medzinárodných štruktúrach.

V POD je zakotvená okrem nepriamej podpory aj finančná forma podpory štátu. V roku 2012 podpora POD dosiahla celkovú výšku 459 377,38 eur. Dotačné tituly boli upravené tak, aby zohľadňovali záujmy rezortu životného prostredia.

Tabuľka 86. Prehľad požadovaných dotácií v roku 2012

C8/štúdie, projektové dokumentácie a programy TUR*		C9/ drobné realizačné aktivity		C10/ osvetové a vzdelávacie aktivity		Kombinované požiadavky		Spolu podané požiadavky vrátane nespĺňajúcich formálne kritériá	
počet obcí a MR*	požadovaná suma (€)	počet obcí a MR*	požadovaná suma (€)	počet obcí a MR*	požadovaná suma (€)	počet obcí a MR*	požadovaná suma (€)	počet obcí a MR*	požadovaná suma (€)
76	273 339,39	257	900 312,34	30	139 274,77	80	290 118,12	505**	1 603 044,62

* mikroregionálne združenia obcí

** vrátane tých, ktoré nespĺnili formálne požiadavky a neboli predmetom hodnotenia (spolu: 62)

Zdroj: SAŽP

Tabuľka 87. Celkový prehľad pridelených dotácií v roku 2012

C8/štúdie, projektové dokumentácie a programy TUR*		C9/ drobné realizačné aktivity		C10/ osvetové a vzdelávacie aktivity		Kombinované požiadavky		Spolu všetky dotačné tituly	
počet obcí a MR*	požadovaná suma (€)	počet obcí a MR*	požadovaná suma (€)	počet obcí a MR*	požadovaná suma (€)	počet obcí a MR*	požadovaná suma (€)	počet obcí a MR*	požadovaná suma (€)
17	65 280	62	219 817,38	9	45 480	34	128 800	122	459 377,38

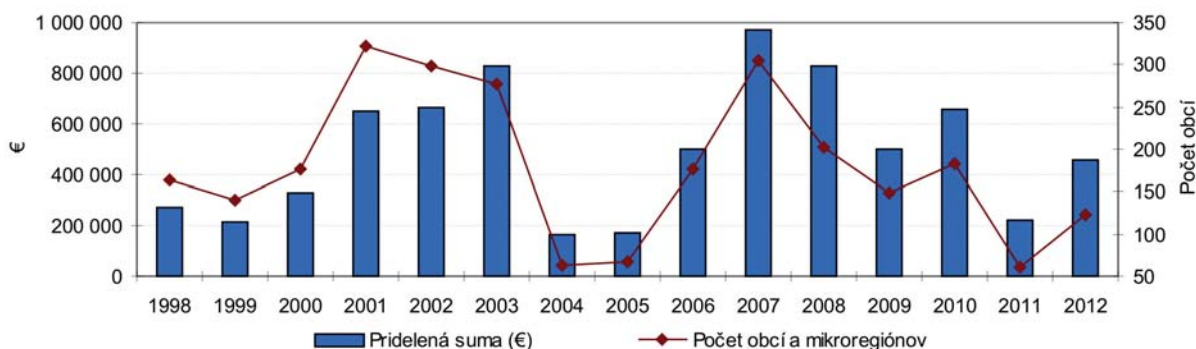
* mikroregionálne združenia obcí

Zdroj: SAŽP

Celková priemerná dotácia na 1 žiadateľa bola 3 765 eur, percento podporených žiadostí dosiahlo hodnotu 24,2 %.

Graf 52. Vývoj pridelených dotácií POD

Zdroj: SAŽP

• Súťaž Dedina roka

Od roku 1990 s dvojročnou pravidelnosťou vyhlasuje Európske pracovné spoločenstvo pre rozvoj vidieka a obnovu dediny (ARGE) súťaž o **Európsku cenu obnovy dediny**. SR ako člen tohto medzinárodného pracovného spoločenstva v roku 2002 prvýkrát vyslala svojho reprezentanta – víťaza národnej súťaže, ktorá v SR nesie názov **Dedina roka**. Bola to obec Soblahov z okresu Trenčín, v roku 2004 to bola obec Hrušov z okresu Veľký Krtíš ako víťaz súťaže Dedina roka 2003, v roku 2006 obec Vlachovo z okresu Rožňava ako Dedina roka 2005, v roku 2008 obec Liptovská Teplička z okresu Poprad ako Dedina roka 2007, v roku 2010 obec Dobrá Niva, okres Zvolen ako Dedina roka 2009 a v roku 2012 obec Oravská Lesná ako Dedina roka 2011.

Vyhlasovateľmi súťaže sú MŽP SR, SAŽP, Spolok pre obnovu dediny (SPOD) a Združenie miest a obcí Slovenska (ZMOS).

Charakter kritérií a hodnotenie národnej súťaže Dedina roka sa vždy nesie v duchu motta európskej súťaže, pričom sa v prvom rade hodnotí ojedinelosť a originalita prístupov a myslenia obyvateľov a užívateľov v slovenskej dedine pri uskutočňovaní obnovy v rámci trvalo udržateľného rozvoja so zreteľom na zachovanie typických črt a svojej osobitosti.

V roku 2012 sa Európska cena obnovy dediny niesla pod mottom **Budúcnosti na stope** a zúčastnilo sa jej 29 európskych obcí. Víťazom sa stala švajčiarska obec Vals z regiónu Graubünden. Obec Oravská Lesná zanechala veľmi dobrý dojem a odniesla si Európsku cenu obnovy dediny za mimoriadne výkony v jednotlivých oblastiach obnovy dediny.

Podrobnejšie informácie o POD a súťaži Dedina roka je možné získať na web stránke www.obnovadediny.sk.

• MESTSKÉ ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

Kľúčové otázky a kľúčové zistenia

Ako je zabezpečovaná starostlivosť o mestské životné prostredie ?

- V roku 2012 bývalo v 138 mestách 54,3 % obyvateľov. Zvyšný podiel tvorilo vidiecke obyvateľstvo v 2 752 obciach. Problémy životného prostredia sa najvýraznejšie prejavujú v mestách a to z roka na rok intenzívnejšie. Mestá sa zaoberajú kvalitou životného prostredia prostredníctvom rôznych stratégií, programov a iniciatív.
- V roku 2012 sa rezolúcie prijaté na 23. zasadnutí riadiaceho výboru Programu OSN pre ľudské sídla UN Habitat konaného v roku 2011, postupne zavádzali do politik jednotlivých signatárskych štátov. Rezolúcie sú záväzné aj pre SR, ktorá je jedným zo signatárov UN Habitat.

Aký je vývoj vo výmere verejnej zelene v SR?

- V roku 2011 predstavovala plocha verejnej zelene v SR 11 621 ha, čo v prepočte na obyvateľa činí 22 m². Oproti roku 1996 je možné konštatovať jej nárast o 532 ha (4,8 %) a v strednodobom hodnotení (od roku 2000) o 421 ha (3,8 %). Medziročne bol tiež po predchádzajúcom poklese zaznamenaný nárast verejnej zelene o 141 ha. Podiel parkovej zelene naopak v dlhodobom horizonte poklesol, pričom oproti roku 2010 opäť vzrástol. Plocha zelene na obyvateľa sa dlhodobo nemení, resp. narástla len o 5 %.

Starostlivosť o mestské životné prostredie

Obyvatelia miest sú nútení čoraz citelnejšie čeliť dôsledkom zhoršeného až poškodeného životného prostredia, ktoré vplyva na ich zdravie.

Mestá potrebujú riešiť **problémy v oblastiach** ako sú najmä: doprava, energetická náročnosť, nároky na spotrebu vody, rýchle rozrastanie do krajiny, rast zastavaných plôch, opustenie pôdy, úbytok zelene a strata biodiverzity, nevhodné zastúpenie druhov rastlín, ohrozenie inváznymi druhmi, hluk a odpady.

Na pomoc mestám EK pripravila viacero politik a iniciatív, ktoré hľadajú riešenia na problémy životného prostredia na regionálnej a lokálnej úrovni.

Aktuálna **Tematická stratégia pre mestské životné prostredie** pripravená vo väzbe na 6. Environmentálny akčný program EÚ sa sústreďuje na úlohy smerujúce k riešeniam v štyroch oblastiach :

- Trvalo udržateľný manažment miest
- Trvalo udržateľná mestská doprava
- Trvalo udržateľné mestské plánovanie
- Trvalo udržateľná mestská výstavba.

Slovenské mestá v rámci súčasného programovacieho obdobia EÚ budovali environmentálnu infraštruktúru najmä prostredníctvom **Operačného programu Životné prostredie**. Organizovali a zúčastňovali sa environmentálnych programov finančne podporených Európskym fondom regionálneho rozvoja, EU INTERREG a tiež využívali rôzne tematicky zamerané granty a fondy (napr. Višegrádsky fond). Mestá mali možnosť zapojiť sa do rôznych iniciatív na podporu a ochranu životného prostredia ako napríklad :

- **URBACT II.** s cieľom podporiť spoluprácu v oblasti rozvoja miest a posilňovať výmenu skúseností medzi európskymi mestami v súlade s Lisabonskou stratégiou.
- Iniciatíva **CIVITAS** (od roku 2000), ktorá mestám pomáha z prostriedkov rámcového programu pre výskum a rozvoj financovať projekty zamerané na environmentálne ciele, energetiku, zefektívnenie a ekologizáciu mestskej dopravy.
- Inteligentné mestá (**SMART CITIES**) s cieľom povzbudiť ochotné a schopné mestá testovať nové technológie a inovatívne riešenia. Posilniť ich konkurenčnú pozíciu, aby sa stávali čoraz viac atraktívnejšie pre investorov a odborníkov.
- Špeciálny nástroj pomoci **JESSICA**, ktorý bol vytvorený na posilnenie účinnosti národných a európskych zdrojov financovania mestského rozvoja a mestskej infraštruktúry prostredníctvom podpory projektov .

Zároveň sa mestá SR zapojili do **európskych súťaží a iniciatív**:

- Európske hlavné zelené mesto (Bratislava)
- Európske hlavné mesto biodiverzity (Kremnica – Hlavné mesto biodiverzity 2011, ďalej mestá Prievidza, Zvolen, Trnava, Zábiedovo, Prešov)
- Európsky týždeň mobility (v roku 2012 bolo zapojených 13 miest SR)

• UN HABITAT

Medzinárodnou iniciatívou v **oblasti podpory kvality života v mestách** je **Program OSN pre ľudské sídla UN HABITAT**, ktorému Valné zhromaždenie udelilo mandát podporovať trvalo udržateľný rozvoj miest, s cieľom vytvoriť adekvátne prístrešie pre všetkých. V roku 2011 pokračoval Program OSN pre ľudské sídla riadnym 23. zasadnutím riadiaceho výboru, ktoré sa uskutočnilo 11. – 15. apríla 2011 v sídle OSN Habitat v Nairobi (Keňa). Na základe tohto stretnutia boli prijaté rezolúcie, ktoré boli postupne v roku 2012 zavádzané do politik jednotlivých signatárskych štátov. Uznesenia z nich vyplývajúce vyzdvihli a potvrdili nevyhnutnú úlohu miest zabezpečiť energeticky efektívny a udržateľný rozvoj. Prostriedkami na dosiahnutie týchto cieľov sú vhodnejšie urbanne plánovanie, manažmentové a stavebné praktiky, spolu s potrebnými investíciami, vedúcimi k redukcii emisií skleníkových plynov.

Záujem Programu OSN Habitat sa v rokoch 2011-2012 sústredil najmä na podporu mestskej mládeže, nakoľko - podľa údajov OSN - takmer pätina svetovej populácie má 15 až 24 rokov. Títo mladí ľudia sú ovplyvnení nezamestnanosťou a nepriaznivým mestským vývojom a preto rezolúcie požadujú ako nevyhnutné prizvať mladých na spoluprácu v rozhodovacích procesoch udržateľného rozvoja v integrácii s Programom posilňovania mladých vo všetkých problémoch spojených so životom mládeže v mestách.

Ako príspevok k udržateľnému mestskému rozvoju bola prijatá rezolúcia, ktorá požaduje redukcii rizika, pripravenosť, prevenciu a zmierňovanie následkov prírodných katastrof.

SR sa aktívne zúčastňuje programu UN HABITAT na základe záväzného prihlásenia, z tohto dôvodu je povinná prijať a rozpracovať uznesenia zo zasadnutí riadiaceho výboru. Prijaté rezolúcie sa zapracúvajú do dokumentu **Národný akčný plán rozvoja osídlenia a byvania v SR** a ich plnenie je pravidelne vyhodnocované v dvojročných intervaloch.

Zeľeň v sídlach

Medzi základné **funkcie mestskej zelene** patrí hygienicko / zdravotná (úprava mikroklimy v meste - zahŕňa i znižovanie teploty, tienenie korunami stromov, zvyšovanie vlhkosti vzduchu, znižovanie rýchlosti vetra, filtračné účinky zelene, znižovanie hladiny hluku v mestskom prostredí), ale aj funkcia psychologická, estetická, rekreačná a mnohé ďalšie.

Tabuľka 88. Výmera zelene podľa krajov (2011)

Kraj	Verejná zeľeň (ha)		z toho parková (ha)		Zeľeň na obyvateľa (m ²)	
	Mestá a obce	z toho mestá	Mestá a obce	z toho mestá	Mestá a obce	z toho mestá
BA	1 102	907	291	207	18	18
TT	1 583	943	438	194	28	36
TN	1 342	987	342	202	23	30
NR	2 067	1 014	695	171	30	33
ZA	1 083	761	286	146	16	22
BB	1 461	862	336	138	22	24
PR	1 353	859	373	197	17	22
KE	1 631	1 005	467	182	21	23
Spolu	11 621	7 337	3 228	1 438	22	25

Zdroj: ŠÚ SR

K roku 2011 dosiahla výmera zelene v mestách a obciach SR **11 621 ha**, čo je o 141 ha viac ako v roku 2010. Z toho parková zeľeň činila 27,8 %. V prepočte na obyvateľa predstavuje verejná zeľeň **22 m²**. Najvyššia výmera verejnej zelene je v Nitrianskom kraji (aj v prepočte na obyvateľa), najmenšia je v Žilinskom kraji. Oproti roku 2010 narástla výmera verejnej zelene najviac v Trnavskom kraji, naopak jej výmera poklesla v Košickom a hlavne Banskobystrickom kraji.

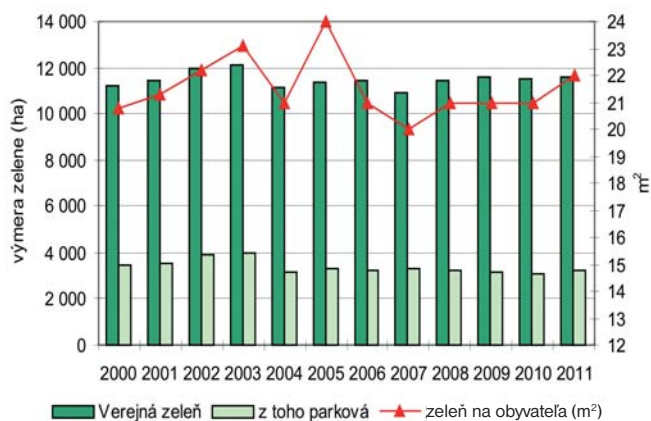

Tabuľka 89. Vývoj výmery verejnej zelene

	Verejná zeleň (ha)	z toho parková (ha)	Zeleň (m ² /obyvateľa)
2000	11 200	3 481	20,8
2001	11 474	3 528	21,3
2002	11 955	3 888	22,2
2003	12 144	4 017	23,1
2004	11 150	3 129	21,0
2005	11 334	3 308	24,0
2006	11 449	3 228	21,0
2007	10 904	3 295	20,0
2008	11 471	3 243	21,0
2009	11 570	3 167	21,0
2010	11 480	3 093	21,0
2011	11 621	3 228	22,0

Zdroj: ŠÚ SR

Graf 53. Vývoj zelene

Zdroj: ŠÚ SR

• HODNOTOVÁ DIFERENCIÁCIA, OCHRANA A TVORBA KRAJINY

Kľúčové otázky a kľúčové zistenia

Ako je zabezpečovaná ochrana a starostlivosť o krajinu a jej hodnoty?

- V roku 2012 sa konal druhý ročník udeľovania Ceny SR za krajinu, ktorej laureátom sa stala Čiernohronska železnica n.o. s projektom: Záchrana, obnova a prevádzka Čiernohronskej železnice v Čiernom Balogu.
- Od roku 2011 prevzala SR predsedníctvo Karpatského dohovoru. V roku 2012 sa SR podieľala na implementácii prijatých protokolov Karpatského dohovoru prostredníctvom Implementačnej komisie dohovoru a jednotlivých pracovných skupín. Boli zahájené práce na príprave Protokolu o trvalo udržateľnej doprave a súvisiacej infraštruktúre, a tiež príprave 2. konferencie Karpatskej sústavy chránených území (CNPA) v roku 2013 na Slovensku. Začala sa tiež príprava Stratégie k Protokolu o trvalo udržateľnom cestovnom ruchu a Stratégie k Protokolu o trvalo udržateľnom lesnom hospodárstve. Bolo podpísané Vyhlásenie o spoločnom zámere k alpsko-karpatskému koridoru zástupcami príslušných rezortov a regiónov Slovenska a Rakúska.
- Dlhodobo je pozorovaný kontinuálny nárast počtu národných kultúrnych pamiatok (od roku 1993 o 31,2 %, od roku 2000 o 21,4 % a oproti predchádzajúcemu roku o 2,1 %), kde vo veľkej miere prevažuje podiel pamiatok architektúry. Podiel štátu ako vlastníka pamiatok klesol postupne z 23 % v roku 1993 na 15 % v roku 2000 a 9,2 % v roku 2012. Oproti predchádzajúcemu roku však narástol o 0,2 %. Stavebno-technický stav pamiatok sa podarilo vďaka grantovým programom čiastočne stabilizovať a v roku 2012 bolo takmer 70 % pamiatkového fondu v uspokojivom stave.
- SR sa podieľa aj na ochrane svetového dedičstva v rámci Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva pod záštitou UNESCO, pričom k roku 2012 je v Zozname svetového dedičstva zapísaných sedem lokalít SR. V roku 1993 pritom boli zapísané len tri a k roku 2000 päť lokalít.
- K roku 2012 boli na území SR manažované 3 územia národných geoparkov - Banskobystrický geopark, Banskoštiavnický geopark a Novohradský geopark. Bola zahájená činnosť expertnej skupiny a vládou SR bola schválená Správa o realizácii Koncepcie geoparkov SR.

Hodnotová diferenciacia krajiny a krajinná diverzita

V zmysle Európskeho dohovoru o krajine (EDoK) je významnou potrebou pre celú Európu **zachovať rozmanitosť európskych krajín** ako hodnôt spoločného prírodného a kultúrneho dedičstva. Súčasné európske trendy sa sústreďujú na **hodnotovo-významové vlastnosti krajiny** a zachovanie tých charakteristických črt krajín, ktoré ich reprezentujú a sú výsledkom prírodného a historického vývoja.

Krajina sa stala dôsledkom trvalého dynamického procesu **obrazom pôsobenia človeka**, ktorý cieľavedome upravuje svoj životný priestor, čím postupne mení krajinu tak globálne, ako aj v detailoch. V historickom priereze sa krajina dedí z generácie na generáciu a stáva sa tak **kultúrnym dedičstvom** ľudstva. Z tohto pohľadu je nevyhnutné zodpovedne rozdiferencovať územie z hľadiska hodnoty krajiny a posúdiť, akým spôsobom pristupovať k jednotlivým krajinným typom v rámci starostlivosti o krajinu.

Krajina sa hodnotí ako integrovaný celok, ktorý má svoj **vonkajší vzhľad** a svoju **vnútornú hodnotu**. Vonkajší vzhľad krajiny predstavuje **krajinný obraz**, do ktorého sa premieta usporiadanie tvarov reliéfu, štruktúr krajinnej pokrývky a priestorových objektov. Prírodnú, kultúrnu a historickú hodnotu krajiny reprezentuje **krajinný ráz**. Charakteristický vzhľad krajiny vytvára kontext a súvis termínov krajinný obraz a krajinný ráz. Reprezentuje vybrané, charakteristické vlastnosti vzhľadu a charakteru krajiny.

Pre zabezpečenie implementácie EDoK sa zmluvné krajiny dohovoru zaviazali **analyzovať vlastné typy krajiny** na celom svojom území, analyzovať ich charakteristiky, zaznamenávať ich zmeny, špecifikovať hybné sily a tlaky, ktoré ich formujú a vyhodnocovať vymedzené typy s ohľadom na ich špecifické hodnoty, ktoré im pripisujú zainteresované strany a obyvateľstvo.

Cieľom **typológie krajiny SR** v zmysle EDoK je identifikácia vzájomných súvislostí medzi prírodnými, kultúrnymi, historickými hodnotami a sociálno-ekonomickými podmienkami, posilnenie starostlivosti o rozmanitosť krajinných typov Slovenska.

Z hľadiska metodického sa pre **hodnotenie krajín SR** stalo dôležitým momentom schválenie **Metodiky identifikácie a hodnotenia charakteristického vzhľadu krajiny**, ktorá sa formovala na SAŽP v spolupráci s Katedrou plánovania a tvorby krajiny Fakulty ekológie a environmentalistiky Technickej univerzity vo Zvolene a MŽP SR (Jančura, P., Bohálová, I., Slámová, M., Mišíková, P., 2010).

Na **zachovanie hodnôt krajiny** je nevyhnutné zabezpečiť komplexnú a pravidelnú **starostlivosť o krajinu**, s cieľom usmerňovať a zosúladiť zmeny, ktoré sú spôsobené sociálnymi, hospodárskymi a environmentálnymi procesmi. V súvislosti so súčasnými európskymi trendmi v starostlivosti o krajinu sa javí potreba novelizácie zákona č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny.

Európsky dohovor o krajine

Európsky dohovor o krajine (EDoK) je dohovor Rady Európy, ktorého cieľom je ochrana, manažment a plánovanie krajiny a organizovanie európskej spolupráce v tejto oblasti.

Na podpis a ratifikáciu bol dohovor členskými krajinami Rady Európy otvorený dňa 20. októbra 2000 vo Florencii. **Do platnosti** vstúpil po jeho ratifikácii desiatimi krajinami 1. marca 2004. K 31.12.2012 **k dohovoru pristúpilo** 40 krajín, 37 krajín ho ratifikovalo a v platnosti je v 37 členských krajinách Rady Európy. **Vláda SR** svojim uznesením č. 201 zo 16. marca 2005 vyslovila súhlas s podpisom EDoK. Dohovor bol podpísaný 30. mája 2005, jeho ratifikácia prebehla 9. augusta 2005. Dohovor začal **v SR platiť 1. decembra 2005**.

Európskym dohovorom o krajine členské štáty ustanovili nástroj zameraný na dosiahnutie udržateľného rozvoja, založeného na vyvážených a harmonických vzťahoch medzi sociálnymi potrebami, hospodárskou činnosťou a životným prostredím.

MŽP SR je kompetentným orgánom pre koordináciu, riadenie plnenia záväzkov a koordinovanie spolupráce s dotknutými rezortmi v rámci implementácie EDoK v SR. **Výkonnou zložkou** za rezort MŽP SR v procese implementácie dohovoru je **SAŽP**.

Vyhodnotenie implementácie Európskeho dohovoru o krajine v roku 2012

Podpora implementácie EDoK v SR vychádza z Programu implementácie Európskeho dohovoru o krajine v SR prijatého v roku 2006, ktorý je orientovaný do **štyroch hlavných pilierov** (inštitucionálna podpora a legislatívne zabezpečenie implementácie dohovoru, zabezpečenie kontinuálnej propagácie, vzdelávania a výchovy v oblasti starostlivosti o krajinu; podpora národnej a medzinárodnej spolupráce; odborná podpora v oblasti hodnotenia krajiny), súčasťou je aj manažment nominácie zástupcu SR v **Cene Rady Európy za krajinu**.

SR pristúpila ako zmluvná strana EDoK k udeľovaniu **Ceny Slovenskej republiky za krajinu** prvýkrát v roku 2010. **V roku 2012** sa konal **druhý ročník** udeľovania Ceny SR za krajinu, kde boli nominované projekty štyroch subjektov: Čiernohronskej železnice, n.o., Občianskeho združenia TATRY, Obce Čierny Balog, ktorá bola nominovaná návrhovateľom Lesy SR, š.p. Banská Bystrica (kandidát stiahol svoju kandidatúru v septembri 2012) a Mesta Pezinok.

MŽP SR udelilo Cenu 13. novembra 2012 v Bratislave, ktorej **laureátom** sa stala **Čiernohronska železnica n.o.** s projektom: **Záchrana, obnova a prevádzka Čiernohronskej železnice v Čiernom Balogu**. Odborná hodnotiacia komisia udelila toto ocenenie za návrat ľudí do krajiny prostredníctvom obnovy technického diela v krajine, za prinavrátenie identity regiónu Čierny Balog a zachovanie kultúrneho dedičstva. Projekt národného laureáta bol následne nominovaný prostredníctvom stálej misie SR pri Rade Európy v Štrasburgu na Cenu Rady Európy za krajinu 2013.

V rámci podpory EDoK a výmeny poznatkov v procese starostlivosti o krajinu v SR sa uskutočnilo viacero odborných konferencií a seminárov. Jedným z týchto podujatí bol aj 16. ročník **konferencie „KRAJINA - ČLOVEK - KULTÚRA“** s podtitulom „Špecifiká prírodného a kultúrneho dedičstva Banskobystrického samosprávneho kraja a možnosti jeho zhodnocovania pre podporu rozvoja regiónu“. Jej hlavným cieľom bola identifikácia hodnôt krajiny Banskobystrického samosprávneho kraja a jej špecifik z hľadiska regionálneho, národného či európskeho kontextu a podpora integrácie záujmov ochrany prírodného a kultúrneho dedičstva v regióne.

Rámcový dohovor o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát

Rámcový dohovor o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát (tzv. **Karpatský dohovor**) bol prijatý a podpísaný siedmimi stredo- a východoeurópskymi a východoeurópskymi krajinami (Česko, Maďarsko, Poľsko, Rumunsko, Srbsko, Slovensko a Ukrajina) v máji 2003 v Kyjeve a do platnosti vstúpil v roku 2006. **Cieľom** dohovoru je zabezpečiť spoluprácu jednotlivých zmluvných strán a komplexný prístup pri ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát. Dohovor je chápaný ako nástroj, ktorý má podporovať zlepšenie kvality života, posilnenie miestnej ekonomiky a komunity, chrániť prírodné hodnoty a kultúrne dedičstvo. Je jediným viacúrovňovým riadiacim mechanizmom pokrývajúcim celú karpatskú oblasť a druhým subregionálnym režimom založeným na zmluve na ochranu horského regiónu na celom svete. Dočasný sekretariát Karpatského dohovoru (ISCC) je od roku 2004 spravovaný Programom OSN pre životné prostredie so sídlom vo Viedni, ktorého hosťiteľom je Rakúsko.

V roku 2012 sa SR podieľala na **implementácii** prijatých **protokolov** Karpatského dohovoru prostredníctvom Implementačnej komisie dohovoru a jednotlivých pracovných skupín – najmä Pracovnej skupiny pre ochranu a trvalo udržateľné využívanie biologickej a krajinnej diverzity, Pracovnej skupiny pre adaptáciu na klimatickú zmenu, Pracovnej skupiny pre trvalo udržateľné lesné hospodárstvo a Pracovnej skupiny pre trvalo udržateľný priemysel, energetiku, dopravu a infraštruktúru. Boli zahájené práce na **príprave Protokolu** o trvalo udržateľnej doprave a súvisiacej infraštruktúre. Prerokovaný bol formát národnej správy o implementácii Protokolu o ochrane a trvalo udržateľnom využívaní biodiverzity, Memorandum o porozumení pre Karpatský integrovaný informačný systém o biodiverzite a boli zahájené **prípravy 2. konferencie** Karpatskej sústavy chránených území (CNPA) v roku 2013 na Slovensku a plánu práce CNPA do roku 2017. Začala sa tiež **príprava Stratégie** k Protokolu o trvalo udržateľnom cestovnom ruchu a **Stratégie** k Protokolu o trvalo udržateľnom lesnom hospodárstve. SR sa podieľala na **vyhodnotení projektu** MAVA Chránené územia pre živú planétu – Karpatský ekoregión, zameraného na realizáciu Programu práce pre chránené územia Dohovoru o biodiverzite, vrátane spolupráce na príprave rôznych metodických materiálov. **Spolupracovala** tiež na ďalších **projektoch** v rámci karpatského regiónu (projekt SEE BioREGIO Carpathians, SEE Access2Mountain, SEE Bioenergy AC, Alpine-Carpathian Corridor a i.). Bolo **podpísaných**

né Vyhlásenie o spoločnom zámere k **alpsko-karpatskému koridoru** zástupcami príslušných rezortov a regiónov Slovenska a Rakúska. Na Slovensku bola **organizovaná 2. konferencia** Forum Carpaticum a bolo **podpísané Memorandum** o spolupráci medzi UNEP Viedeň - dočasným sekretariátom dohovoru a združením Veda pre Karpaty (S4C). Pokračovala spolupráca a výmena skúseností s Alpským dohovorom a Alpskou sústavou chránených území (ALPARC). Uskutočnilo sa tiež viacero workshopov a ďalších pracovných stretnutí.

SR má nahlásených **do Karpatskej sústavy** chránených území **21 veľkoprošných chránených území** (9 národných parkov, 12 chránených krajinných oblastí) a ostatných vyše 40 chránených území nad 100 hektárov. Viaceré chránené územia organizovali podujatia ku Dňu karpatských parkov. SR je tiež koordinátorom Karpatskej iniciatívy pre mokrade (CWI).

Pamiatkový fond

Základ **historických sídelných štruktúr** v krajine predstavujú **nehnutel'né kultúrne pamiatky**. V roku 2012 oproti roku 2011 došlo opäť k nárastu celkového počtu nehnuteľných (i hnutel'ných) kultúrnych pamiatok.

Tabuľka 90. Vývoj štruktúry nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok (NKP) podľa druhov

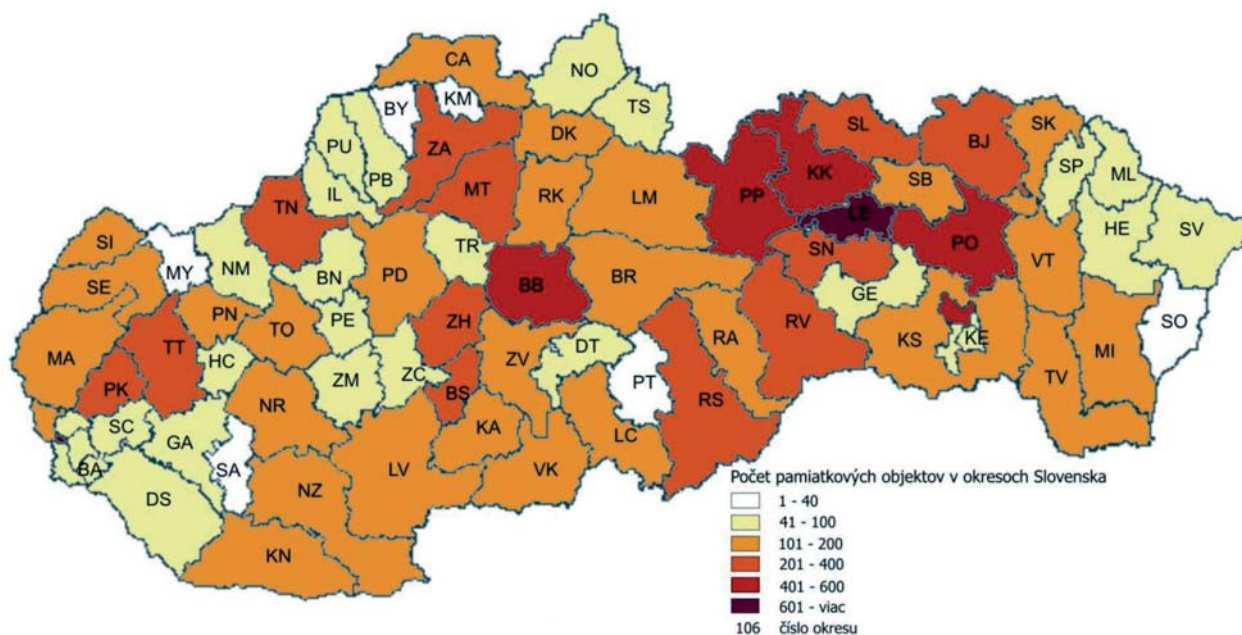
Druhové členenie KP*	1993	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Pamiatky architektúry	6 999	7 515	7 738	7 799	7 802	8 069	8 092	8 408	8 927	9 073
Pamiatky archeológie	344	340	360	368	369	376	393	407	408	464
Pamiatky histórie	1 478	1 397	1 386	1 382	1 380	1 394	1 401	1 399	1 164	1 214
Pamiatky historickej zelene	320	333	340	341	344	344	373	382	409	444
Pamiatky ľudovej architektúry	1 508	1 821	1 833	1 823	1 821	1 902	2 055	2 099	2 197	2 199
Pamiatky technické	423	451	454	484	496	500	526	520	593	601
Pamiatky výtvarné	660	818	1 005	1 015	1 007	1 367	1 506	1 603	1 379	1 393
Spolu	11 732	12 675	13 116	13 212	13 228	13 952	14 346	14 818	15 077	15 388

* Uvádza sa počet pamiatkových objektov, z ktorých pozostávajú NKP.

Zdroj: PÚ SR

K 31.12.2012 bolo evidovaných na Slovensku **9 808 nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok**, ktoré sú zložené z **15 388 pamiatkových objektov** a **14 782 hnutel'ných národných kultúrnych pamiatok** (z čoho je 98 % sakrálneho charakteru), ktoré sú zložené z **33 165 pamiatkových predmetov**. Rovnako aj pri hnutel'ných NKP môžeme konštatovať ich nárast oproti predchádzajúcemu roku.

Mapa 17. Prehľad počtu pamiatkových objektov podľa okresov

Zdroj: PÚ SR

Tabuľka 91. Vývoj počtu hnutelných národných kultúrnych pamiatok

	1993	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2011	2012
Hnutelné národné kultúrne pamiatky	14 582	14 582	14 355	14 363	14 437	14 493	14 654	14 704	14 782

Zdroj: PÚ SR

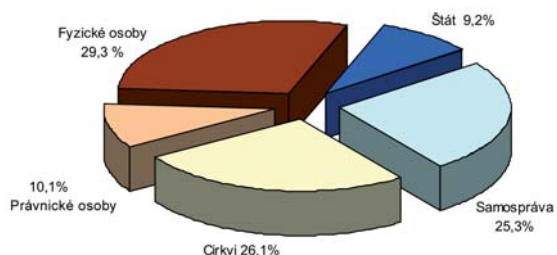
Podľa literárnych prameňov bolo na Slovensku asi 300 hradov. V súčasnosti z 9 808 nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok je **100 hradov a 437 kaštieľov**. V rámci **pamiatkových objektov** tvoriacich NKP sa k roku 2012 eviduje:

- 569 kaštieľov a kúrií
- 100 hradov
- 66 kláštorov
- 1 592 kostolov
- 930 ľudových domov
- 2 379 meštianskych domov
- 235 palácov a vil
- 28 prístenných plastík (božia muka)
- 6 prístenných krížov a prístenných stĺpov
- 483 pamätných tabúľ a pamätných miest
- 66 cintorínov (okrem prikostolných)
- 45 hrobov (individuálnych i spoločných)
- 49 hrobiek

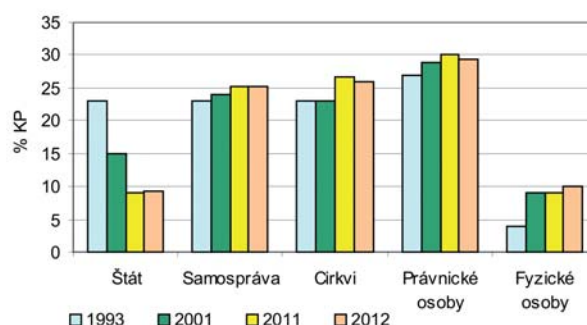
V rámci **právnej ochrany** národných kultúrnych pamiatok bolo v roku 2012 vyhlásených 112 NKP, pričom zrušených bolo 36 NKP.

Graf 54. Vlastnícka forma nehnuteľných NKP v roku 2012

Zdroj: PÚ SR

Graf 55. Vývoj vlastníckej formy nehnuteľných NKP

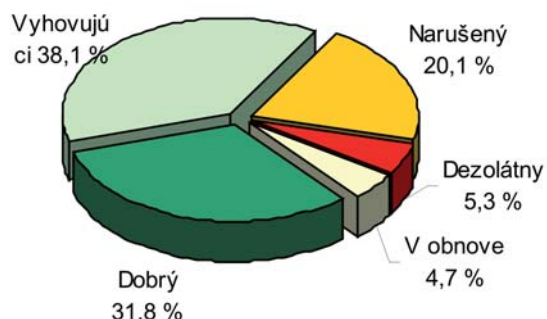

Zdroj: PÚ SR

Vývoj **vlastníckej formy** vlastníkov pamiatok sa výrazne nemenil. Tento stav je vyrovnaný už niekoľko rokov. Ani medziročne k významným rozdielom nedošlo, mierne narástol akurát podiel pamiatok vo vlastníctve právnických osôb.

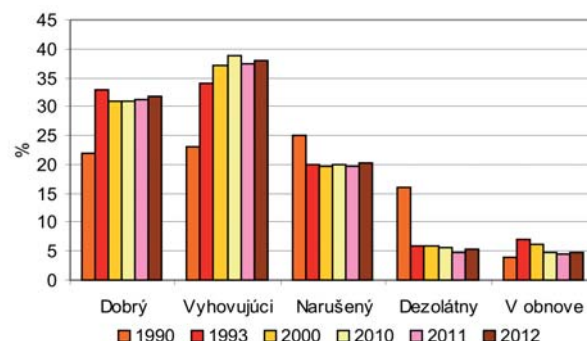
Graf 56. Stavebno-technický stav nehnuteľných NKP v roku 2012

(uvádza sa % pamiatkových objektov, z ktorých pozostávajú NKP)

Zdroj: PÚ SR

Graf 57. Vývoj stavebno-technického stavu nehnuteľných NKP

Zdroj: PÚ SR

Pozn.: Percentuálny podiel stavebno-technického stavu národných kultúrnych pamiatok je vypočítaný z celkovej hodnoty 15 029 pamiatkových objektov, ktorá zahŕňa národné kultúrne pamiatky so stavebno-technickým stavom v hodnotách od 1 do 5 („dobrý“ až „v obnove“). V grafe nie je zaradených 359 pamiatkových objektov, ktoré majú uvedený stavebno-technický stav v hodnote: 6 (obnovou strata pamiatkových hodnôt); 7 (pozastavená obnova); 8 (AG – neprezentovaná); 9 (fyzický zánik).

Počet pamiatok v stave dobrý a vyhovujúci sa oproti vlnajšiemu stavu len mierne zvýšil. Naproti tomu vzhľadom na zosilňujúci sa vplyv klimatických zmien, klimatických podmienok, stavebnú a inú hospodársku činnosť človeka, zhoršujúce sa hydrogeologické a hydrologické podmienky, dochádza k redukcii hodnôt nehnuteľností v pamiatkových územiach, čo predstavuje zvýšenie počtu NKP s narušeným **stavebno-technickým stavom**. Uvedené príčiny prispeli aj k zvýšeniu počtu stavieb v dezolátnom stave. Vďaka dotačnému systému Ministerstva kultúry SR v programe „Obnovme si svoj dom“ sa zvýšil počet NKP, na ktorých prebiehajú rekonštrukčné práce.

Okrem ochrany pamiatok - objektov ako solitérov je pamiatkový fond **chránený aj plošne** v pamiatkových územiach: pamiatkových rezerváciách (PR) a pamiatkových zónach (PZ). Tieto nezaznamenali oproti predchádzajúcemu roku žiadne zmeny, rovnako ako aj počet pamiatkovo chránených parkov - súčasti PR a PZ (70 takýchto parkov). V roku 2012 **vzrástol** počet pamiatkových zón z 84 (2011) na 86.

Tabuľka 92. Mestské pamiatkové rezervácie (MPR)

Historické sídelné štruktúry		
Mestské pamiatkové rezervácie	Vyhlásenie	Počet KP
1. Banská Bystrica	18.5.1955	200
2. Banská Štiavnica	11.6.1950	191
3. Bardejov	11.6.1950	131
4. Bratislava	5.10.1954	264
5. Kežmarok	11.6.1950	256
6. Košice	2.2.1983	500
7. Kremnica	11.6.1950	116
8. Levoča	11.6.1950	339
9. Nitra	21.1.1981	23
10. Podolinec	11.6.1991	63
11. Prešov	11.6.1950	257
12. Spišská Kapitula	11.6.1950	24
13. Poprad - Sp. Sobota	11.6.1950	89
14. Svätý Jur	23.5.1990	26
15. Štiavnické Bane	15.8.1995	20
16. Trenčín	11.9.1987	112
17. Trnava	11.9.1987	139
18. Žilina	11.9.1987	58

Zdroj: PÚ SR

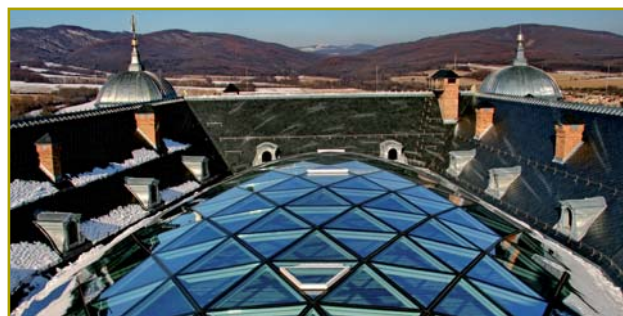
Tabuľka 93. Pamiatkové rezervácie ľudovej architektúry (PRLA)

Historické sídelné štruktúry		
Pamiatkové rezervácie ľudovej architektúry	Vyhlásenie	Počet KP
1. Brhlovce	14. 9. 1983	25
2. Čičmany	26. 1. 1977	36
3. Osturňa	3. 10. 1981	135
4. Plavecký Peter	23. 5. 1990	28
5. Podbiel	14. 9. 1977	56
6. Sebechleby	21. 1. 1981	89
7. Špania Dolina	10. 1. 1979	83
8. Veľké Leváre	21. 1. 1981	25
9. Vlkolínec	26. 1. 1977	73
10. Ždiar	14. 9. 1977	183

Zdroj: PÚ SR

Na **obnovu národných kultúrnych pamiatok** bolo v roku 2012 pre **451 547 projektov** poskytnutých prostredníctvom príspevkov MK SR na obnovu národných kultúrnych pamiatok z programu **Obnovme si svoj dom** celkovo až **5,5 mil. eur**, čo predstavuje nárast oproti predchádzajúcemu roku o **17,7 %**.

Program predstavuje komplexný rozvojový program zameraný na podporu obnovy národných kultúrnych pamiatok. Umožňuje systémovú podporu obnovy NKP v jednotlivých fázach procesu ich záchranu, obnovy, prezentácie a interpretácie či už ako solitérov, alebo súčasti osobitne chránených lokalít.

Tabuľka 94. Príspevky MK SR na obnovu národných kultúrnych pamiatok z programu "Obnovme si svoj dom"

	1993	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2011	2012
Počet projektov	57	143	323	513	389	370	396	451	547
Celková výška grantov (€)	4 065 923	761 800	3 141 738	3 861 615	3 640 510	5 413 978	11 062 751	4 701 579	5 531 497

Zdroj: PÚ SR

Svetové dedičstvo

Svetové dedičstvo predstavuje jedinečnú hodnotu, ktorá presahuje národné hranice a je dôležitá pre súčasné a budúce generácie celého ľudstva. Jeho permanentná ochrana má najvyššiu dôležitosť u medzinárodnej komunity ako celku. Vyvrcholením úsilia pri vytváraní ochrany kultúrneho a prírodného dedičstva bolo prijatie **Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva** na generálnej konferencii UNESCO v Paríži v roku 1972, ktorý ČSFR ratifikovala 15.11.1990.

• Lokality zapísané do Zoznamu svetového dedičstva

V roku 2012 do Zoznamu svetového dedičstva nebola zapísaná zo SR žiadna lokalita.

Tabuľka 95. Vývoj celkového počtu lokalít v Zozname svetového dedičstva

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Počet lokalít celého sveta	730	755	788	811	851	878	887	890	921	936	962
z toho: kultúrnych	563	582	611	630	660	679	688	689	714	725	745
prírodných	144	150	154	159	166	174	174	175	180	183	188
zmiešaných	23	23	23	23	23	25	25	26	27	28	29
z počtu štátov	125	134	134	137	141	145	148	151	153	153	157

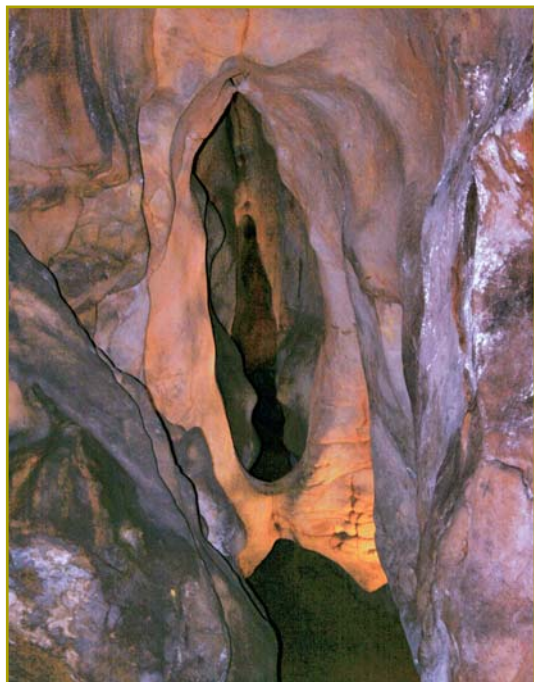
Zdroj: MK SR

Zoznam svetového dedičstva bol v roku 2013 rozšírený na **981 lokalít** zo 160 štátov, z toho 759 kultúrneho dedičstva, 193 prírodného dedičstva a 29 zmiešaného dedičstva. Celkevo k dohovoru pristúpilo až 190 štátov.

V rámci SR bolo k roku 2013 zapísaných do Zoznamu svetového dedičstva **sedem lokalít**. Sú to:

v rámci kultúrneho dedičstva

- Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry **Vlkolínec**, miestna časť Ružomberka, aj s ochranným pásmom (Cartagena, 1993)
- **Levoča, Spišský hrad a súvisiace kultúrne pamiatky okolia** (Spišská Kapitula, Spišské Podhradie, kostol sv. Ducha v Žehre), (Cartagena, 1993); rozšírenie o územie pamiatkovej rezervácie Levoča - historické jadro Levoče a dielo Majstra Pavla v roku 2009, vrátane ochranného pásma

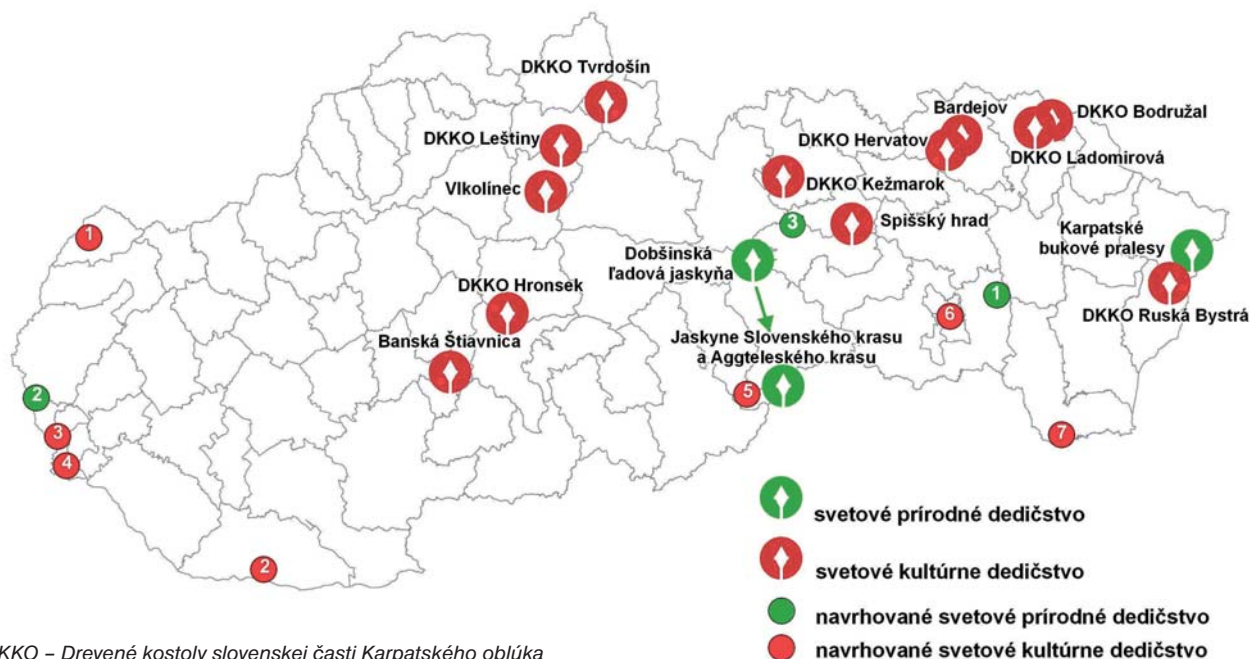

- **Banská Štiavnica s technickými pamiatkami jej okolia** (Banská Štiavnica, Hodruša -Hámre, Štiavnické Bane, Banská Belá, Voznica, Vyhně, Banský Studenec, Počúvadlo, Kopanica, Kysihýbel, Antol, Ilija; najmä 23 vodných nádrží - tajchov), (Cartagena, 1993)
- **Bardejov** - mestská pamiatková rezervácia aj s ochranným pásmom, vrátane židovského suburbia (Cairns, 2000)
- **Drevené kostoly** slovenskej časti Karpatského oblúka (drevené kostoly - Hervartov, Tvrdošín, Leštiny, Kežmarok, Hronsek - vrátane zvonice, Bodružal, Ladomirová, Ruská Bystrá) a ich ochranné pásma (Quebec, 2008).

v rámci prírodného dedičstva

- **Jaskyne Slovenského krasu a Aggteleckého krasu** (Berlín, 1995), ku ktorým v roku 2000 pribudla **Dobšinská ľadová jaskyňa** vrátane Stratskej jaskyne a jaskyne Psie diery ako jedného jaskynného systému vo vrchu Duča (Cairns, 2000),
- **Karpatské bukové pralesy** (10; Christchurch, 2007) a **staré bukové lesy Nemecka** (5; rozšírenie v roku 2011), spoločná lokalita s Ukrajinou a Nemeckom. Zo Slovenska ide o 4 lokality: Stuzica - Bukovské vrchy, Havešová, Rožok a Vihorlat.

Mapa 18. Svetové kultúrne a prírodné dedičstvo v SR

DKKO – Drevené kostoly slovenskej časti Karpatského oblúka

Zdroj: SAŽP

• Lokality navrhované na zápis do Zoznamu svetového dedičstva

Medzi navrhované lokality príp. zaradené do výberu na nomináciu do svetového dedičstva k roku 2012 patria:

v rámci kultúrneho dedičstva

1. **Pamiatky Veľkej Moravy:** Slovanské hradisko v Mikulčiciach – Kostol sv. Margity Antiochijskej v Kopčanoch (spoločne s Českom)
2. **Pevnostný systém** na sútoku riek Dunaja a Váhu v **Komárne – Komárome**, (spoločne s Maďarskom)
3. **Pamätník Chatama Sófera** (Bratislava)
4. **Limes Romanus** – rímske antické pamiatky na strednom Dunaji (predpokladaný spoločný návrh s Rakúskom a Maďarskom; na Slovensku lža a Rusovce)
5. **Gemerské a abovské kostoly so stredovekými nástennými maľbami** (predpokladaný spoločný návrh s Maďarskom)
6. **Koncept šošovkovitého historického jadra mesta Košice**
7. **Tokajská vinohradnícka oblasť**, súbor vinohradníckych pivníc (Černov, Veľká Trňa, Malá Trňa, Slovenské Nové Mesto, Černochovo, Bara, Viničky; pričlenenie k schválenej Tokajskej vinohradníckej oblasti v Maďarsku).

v rámci prírodného dedičstva

1. **Doliny mezozoika Západných Karpát** (spoločne s Poľskom)
2. **Gejzir v Herľanoch**
3. **Prírodná a kultúrna krajina v Dunajskom regióne** (predpokladaný spoločný návrh s Českom, Rakúskom a Maďarskom).

Tabuľka 96. Porovnanie počtu lokalít svetového dedičstva (SD) s okolitými krajinami k roku 2012

Krajina	Počet lokalít SD (kultúrne + prírodné)	Krajina	Počet lokalít SD (kultúrne + prírodné)
Slovensko	5 + 2	Maďarsko	7 + 1
Česko	12 + 0	Rakúsko	9 + 0
Poľsko	12 + 1	Ukrajina	4 + 1

Zdroj: UNESCO

MK SR v rámci dotačného programu „Obnovme si svoj dom“ finančne podporilo územný plán pamiatkovej zóny Rusovce, ktorú bude SR nominovať v rámci projektu „Limes Romanus – Pamiatky na strednom Dunaji, do Zoznamu svetového dedičstva.

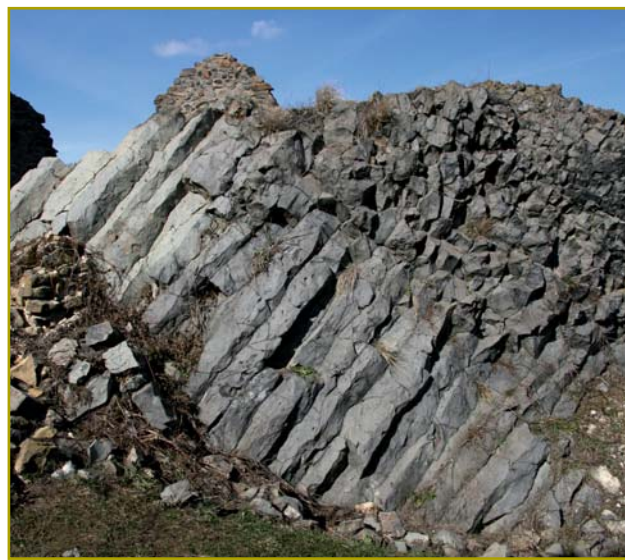
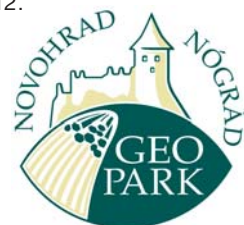
Geoparky

Geopark predstavuje územie obsahujúce jedno, alebo viac miest vedeckej dôležitosti nielen z geologického aspektu, ale aj z hľadiska jeho archeologickej, ekonomickej alebo kultúrnej osobitosti európskeho významu. Je v súlade so stratégiou trvalo udržateľného rozvoja a má silnú riadiacu štruktúru, ktorá je podporovaná európskym programom financovania, ktorý prispieva k jeho ďalšiemu rozvoju. Okrem potenciálu pre vedecký výskum, zameraný na environmentálnu oblasť (vrátane vzdelávania), je geopark významný pre miestny ekonomický rozvoj, pretože prispieva k zvýšeniu zamestnanosti a k novým ekonomickým aktivitám regiónu, pričom jeho funkčnosť je autonómna.

Podpora budovania geoparkov v SR je v súčasnej dobe riadená koncepciou geoparkov v SR, schválenou uznesením vlády SR č. 740 z 15. októbra 2008 a č. 608/2012 k Správe o realizácii koncepcie geoparkov SR z 31. októbra 2012.

V roku 2012 v SR manažované tri národné geoparky:

- Novohradský geopark (keďže sa jedná o cezhraničný slovensko-maďarský geopark, jeho medzinárodný názov je Novohrad – Nógrád Geopark),
- Banskoštiavnický geopark
- Banskobystrický geopark.

Aktivity v územiach boli sústredené najmä na budovanie manažérskych štruktúr, medzinárodnú spoluprácu, budovanie infraštruktúry, implementáciu vlastných stratégií a realizáciu projektov. Najvýraznejší pokrok v manažovaní územia zaznamenal Novohrad – Nógrád geopark, ktorý je ako jediný geopark na Slovensku členom Sieťe európskych geoparkov (EGN) a členom Sieťe globálnych geoparkov (GGN), pod záštitou UNESCO. Na národnej úrovni bola **zahájená činnosť expertnej skupiny** zloženej zo zástupcov existujúcich geoparkov, odbornej a akademickej sféry, ktorá pripravuje aktualizáciu koncepcie geoparkov SR. Informácie ohľadne geoparkov v SR je možné získať na web stránke www.geopark.sk.

